

СЕКЦІЯ 5. МІЖНАРОДНА ВЗАЄМОДІЯ ТА ПАРТНЕРСТВО В НАПРЯМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕЛЕНОГО ЗРОСТАННЯ ТА КЛІМАТИЧНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ

Заруба Д. В.

аспірант,

*Державний заклад «Державна екологічна академія
післядипломної освіти та управління»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-285-5-27>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

Нерозривний зв'язок відновлення і збереження довкілля, а у тому числі і агроєкосистем та агроресурсного потенціалу з принципами зеленої економіки не викликає сумнівів. Стратегічним документом у цьому контексті є Комюніке Європейської Комісії «Європейський зелений курс», яким сформовано Дорожню карту основних заходів за секторами економічної діяльності для досягнення стратегічної мети щодо скорочення нетто-викидів ПГ до 55% до 2030 р. відносно 1990 р. На виконання окресленої мети Євросоюз почав активно розвивати нормативно-законодавчу платформу цієї діяльності. Зокрема було запропоновано нові правила природокористування, серед яких – нову стратегію охорони ґрунтового покриву [2] із завданнями досягнення збалансованого стану землекористування та забезпечення відновлення і належного захисту усім ґрунтам, що використовуються у агровиробництві ЄС до 2050 року. У цьому ключі сформовано оновлені правила інвентаризації викидів парникових газів (ПГ) для сектору землекористування, змін землекористування та управління

лісовим господарством (ЗЗЗЛГ), згідно яких держави-члени ЄС повинні забезпечити, щоб обліковані викиди ПГ були збалансовані обсягами поглинання CO₂ з атмосфери в період з 2021 по 2030 роки. Тому Комісія пропонує в рамках законодавчого пакету «Fit for 55» («Готовність до 55») збільшити обсяги поглинання вуглецю до 310 мільйонів тонн CO₂-е до 2030 р. при забезпеченні належної якості моніторингу. Передбачається, що у період 2026 – 2030 рр. країни-члени ЄС виконають покладені розподілені зобов'язання щодо спільного загального зазначеного обсягу поглинання, чим буде забезпечено кліматично нейтральне виробництво продовольства та підвищення ефективності зусиль з відновлення деградованих земель агроугідь. З цією метою Постановою щодо ЗЗЗЛГ (поправки до Регламенту ЄС 2018/841, 2021) було спрощено правила дотримання визначених цілей для країн ЄС до 2030 р. та зобов'язань з колективного досягнення кліматичної нейтральності до 2035 р. в секторі ЗЗЗЛГ, а також стосовно змін МЗВ.

Окрема увага у цьому контексті приділена проблемі відновлення і збереження агроресурсного потенціалу, що очікується досягти до 2050 р. І ключову роль тут відіграє Ґрунтова стратегія ЄС 2030 (17.11.2021) [2], що є невід'ємним компонентом Європейського зеленого курсу, Стратегії ЄС з адаптації до змін клімату та Стратегії ЄС щодо біорізноманіття 2030, рис. 1. Здорові ґрунти є основою для 95% споживання продуктів харчування, вони містять понад 25 % біорізноманіття у світі та є найбільшим наземним резервом вуглецю на планеті. Проте 70% ґрунтів в ЄС перебувають у неналежному стані [3]. Стратегія встановлює рамки з конкретними заходами для захисту, відновлення та сталого (збалансованого) використання ґрунтів та пропонує цілі середньострокових термінів до 2030 року, зокрема:

- боротьба з опустелюванням, відновлення деградованих земель і ґрунтів, у тому числі земель, постраждалих від опустелювання, посухи та повеней, і прагнення досягти світу, нейтрального до деградації земель (Ціль сталого розвитку 15.3);
- відновлення значних площ деградованих і багатих на вуглець екосистем, у тому числі і ґрунтів;

- досягнення нетто видалення ПГ у ЄС на рівні 310 мільйонів тонн CO₂-е на рік для сектору ЗЗЛХГ;
- до 2027 року досягти прийнятного еколого-хімічного стану поверхневих та підземних вод.
- зменшити втрати поживних речовин з ґрунтів на 50%, з одночасним скороченням загальних обсягів використання пестицидів на 50% [2];
- забезпечити значний прогрес у рекультивації забруднених ділянок.

Рис. 1. Місце Ґрунтової Стратегії ЄС 2030 у системі законодавчих ініціатив з регулювання екологічних проблем

Джерело: адаптовано автором на основі [2]

Наведені середньострокові цілі відкривають можливість для досягнення до 2050 року більш потужних результатів, що вимагається у дотичних законодавчих документах ЄС, зокрема:

- припинення залучення до господарського використання незайманих територій у природному стані;
- зменшення забруднення ґрунтів до незагрозливих здоров'ю населення та стану довкілля рівнів і досягнення можливості дотримання граничних рівнів антропогенних навантажень для забезпечення прийнятного рівня екологічної безпеки;
- досягти кліматично нейтральної Європи і перш початковим є досягнення наземної кліматичної нейтральності в ЄС до 2035 року;

– досягти кліматично збалансованого розвитку ЄС з повною адаптацією суспільства до неминучих наслідків зміни клімату.

До останнього часу звітування про прогрес у боротьбі із забрудненням ґрунту було добровільним, нерегулярним і у переважній більшості випадків ґрунтувалось на зміні методології, різних національних визначеннях, значеннях скринінгу та методологіях з оцінки ризику. У світлі цієї відсутності рівних умов, Комісія розгляне необхідність законодавчих положень, щоб зробити таку звітність обов'язковою та уніфікованою в усьому ЄС у контексті Закону про здоров'я ґрунтів [14]. Заплановано запровадити набір рекомендацій з відновлення і збереження прийняттого рівня агроекологічної безпеки шляхом запровадження збалансованого (сталого) управління ґрунтами на принципах Добровільних рекомендацій ФАО щодо сталого ґрунту [7]. Запровадження землекористування на основі вказаних принципів забезпечить, як очікується, повернення понад 10% агроугідь до природних екосистем, збільшення частки органічного землеробства при збільшенні органічної речовини у ґрунтового покриві, прямий зв'язок між якими доведено [8].

Вже є спроби на практиці запровадити низьковуглецеве землекористування [15, с. 8]¹, наприклад, австрійська програма Humus Kaindorf має на меті випробувати та розробити практичні варіанти збільшення запасів органічного вуглецю в ґрунтах на землях сільськогосподарського призначення. Для цього запропоновано впровадження такого інструменту, як створення сертифікатів CO₂, яким передбачається перелік зобов'язань на період 12 років та система критеріїв відповідності і здійснюється відбір проб на початку зобов'язання, через 3–7 років і ще через 5 років. Протягом терміну дії зобов'язань не допускається зміна цільового призначення використання землі. Програма продає сертифікати CO₂ регіональним або національним компаніям, які мають на меті компенсувати свої викиди. Наразі до цього

¹ Низьковуглецевим землекористуванням є такий спосіб товарного виробництва рослинницької продукції, за яким забезпечується бевід'ємний баланс запасів вуглецю у резервуарі мінеральних ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення.

пілотного проекту включено 500 фермерів і площі до 5 000 га по всій Австрії. Ціна становить 45 євро за тону, з яких 30 євро надходять безпосередньо фермерам [12].

ЄС планує запровадити ряд дій з активізації ґрунтоохоронної діяльності, зокрема відбувається поширення ініціативи з лабораторної оцінки якісних параметрів (рН, об'ємна щільність, органічна речовина ґрунту, баланс поживних речовин тощо) стану ґрунтів на безкоштовній і добровільній основі для землекористувачів. Це доповнить існуючі зобов'язання держав-членів щодо відбору проб ґрунту та сприятиме формуванню до 2023 року законодавчої основи для сталої продовольчої системи ЄС, як зазначено в Стратегії «Від ферми до виделки».

Крім того, досягнення цілей Ґрунтової Стратегії ЄС 2030 має потужний економічний стимул, адже сільськогосподарські угіддя та пасовища в ЄС надають екосистемних послуг на 76 мільярдів євро на рік: менше однієї третини надходить від рослинництва, решта – від інших екосистемних послуг [5]. Інвестування у запобігання та відновлення деградації ґрунтів забезпечить підтримку багатьом секторам економіки, тоді як деградація ґрунтів коштує ЄС кілька десятків мільярдів євро на рік [3], вартість бездіяльності щодо деградації ґрунту перевищує вартість дій у 6 разів [9], а у широкому розумінні не піддається обчисленню, оскільки створює загрози глобальній продовольчій безпеці.

Наведений опис нових нормативно-законодавчих ініціатив ЄС матиме свій вплив на управління природокористуванням і в інших країнах. Зокрема, останнім часом в Україні відбувається активний розвиток нормативно-законодавчої платформи, що ініційовано зобов'язаннями України у процесі євроінтеграції.

Список використаних джерел:

1. A new Circular Economy Action Plan For a cleaner and more competitive Europe. *Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions*. COM(2020) 98. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1583933814386&uri=COM:2020:98:FIN>.

2. EU Farm to Fork Strategy, *Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee*

and the committee of the regions. COM(2020) 381. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0381>.

3. EU Soil strategy for 2030. *communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions*. COM(2021) 699. URL: https://ec.europa.eu/environment/publications/eu-soil-strategy-2030_en.

4. Cees Veerman, Teresa Pinto Correia, Catia Bastioli. Caring for soil is caring for life. Mission Board for Soil health and food. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. DOI: 10.2777/821504.

6. Accounting for ecosystems and their services in the EU (INCA). Final report from phase II of the INCA project aiming to develop a pilot for an integrated system of ecosystem accounts for the EU. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/7870049/12943935/KS-FT-20-002-EN-N.pdf/de44610d-79e5010a567514fc4d8527d9?t=1624528835061>.

7. European Green Deal: Commission adopts new proposals to stop deforestation, innovate sustainable waste management and make soils healthy for people, nature and climate. 17 November 2021. Brussels. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_5916.

8. FAO (2017), Voluntary Guidelines for Sustainable Soil Management. *Food and agriculture organization of the United Nations*. Rome, 2017. URL: <https://www.fao.org/3/bl813e/bl813e.pdf>.

9. Gattinger A. et al (2012), Enhanced top soil carbon stocks under organic farming. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.1209429109>.

10. Nikonya et al. (2016), Economics of Land Degradation and Improvement – A Global Assessment for Sustainable Development (DOI 10.1007/978-3-319-19168-3).

11. Regulation of the European parliament and of the council amending Regulation (EU) 2018/842 on binding annual greenhouse gas emission reductions by Member States from 2021 to 2030 contributing to climate action to meet commitments under the Paris Agreement. *Proposal*. COM/2021/555. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2021:555:FIN>.

12. Stepping up Europe's 2030 climate ambition. Investing in a climate-neutral future for the benefit of our people. *Communication from the commission to the European parliament, the council, the European Economic and social committee and the committee of the regions. Roadmap to a resource efficient Europe*. COM/2020/562 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0562>.

13. Sustainable carbon cycles – Carbon farming. Accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Sustainable Carbon Cycles. *Commission staff working document impact assessment report*. SWD(2021) 450 final Brussels, 15.12.2021. URL: <https://ec.europa.eu/info/>

law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13066-Climate-change-restoring-sustainable-carbon-cycles_en.

14. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy. Consolidated text. 22.12.2000. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02000L0060-20141120>.

15. Wilson James. Soil Health Law to be Introduced in EU in 2023 // EU Political report. Always a step ahead of political trends across Europe. URL: <https://www.eupoliticalreport.eu/soil-health-law-to-be-introduced-in-eu-in-2023>.

16. Бутрим О. В. Теоретико-методологічні основи формування внутрішнього вуглецевого ринку в контексті збалансованого розвитку агросфери: монографія / за ред. О.І. Дребот. Київ : ТОВ «ДІА», 2018. 360 с.